

A magyar szocialisták állásfoglalása a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségekről 1991

**Készítette, s a tagozat alakuló ülésének észrevételei, s független szakértők
véleménye alapján átdolgozta: Tabajdi Csaba**

I. Elvi nyilatkozat

A szocialisták a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek nyelvét, kultúráját, történelmi hagyományait olyan értékeknek tartják, amelyek megőrzése és gyarapítása a kisebbségek és a magyar nemzet közös érdeke. A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek a társadalom politikai és kulturális pluralizmusának fontos összetevői, vagyis államalkotó tényezők.

1. Nem formális, hanem valódi jogegyenlőséget!

A szocialisták a Magyarországon élő nemzeti kisebbségek társadalmi helyzetét politikai filozófiájuk alaptételeinek – a társadalmi szolidaritás elvének, a szociális-kulturális esélyegyenlőség következetes érvényesítésének – megfelelően közelítik meg. Alapvető törekvésük, hogy valósuljon meg a társadalomban valamennyi nemzeti, etnikai, vallási, politikai, kulturális és más kisebbség tényleges jogegyenlősége. Ez mindenkor a demokrácia fokmérője.

A szocialisták tudatában vannak annak, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak biztosításában a diszkriminációmentesség csupán szükséges, de nem elégséges feltétel. A nemzeti kisebbségek fennmaradása és fejlődése, a többség és a kisebbség közötti objektíve meglévő egyenlőtlenségek mérséklése pótlólagos jogokat igényel. Ezek nem kivételezést jelentenek, hanem a kisebbségi létből fakadó hátrányokat ellensúlyozzák. Ezért a magyar szocialisták mindenkor fellépnek a nemzeti kisebbségek nem formális, hanem valódi jogegyenlőségéért.

Keletről Nyugatra Európa közepén

2. Követeljük a szociális hátrányok felszámolását!

Az MSZP – szociáldemokrata voltának megfelelően – különös figyelmet fordít a nemzeti kisebbségek szociális egyenlőségére. A hátrányos szociális helyzet gyakran összekapcsolódik a nemzeti (etnikai) jellegű diszkriminációval. A szociális és nemzeti elem szerves összekapcsolása nélkül lehetetlen a hazai kisebbségi problémák megértése és kezelése. A kistelepülések hátrányos helyzetének mérséklése, az ország elmaradt térségeinek fejlesztése nélkül nem orvosolhatjuk a hazai kisebbségi problémák jelentős részét sem. Különösen szembeűnő a szociális és az etnikai tényezők szoros összefűggése a cigányság esetében, amelynek egyenjogúsítása külön társadalmi-kormányzati program kidolgozását követeli meg.

3. Törvényekben szabályozott jogokat!

A magyar szocialisták aktívan részt vesznek a nemzeti kisebbségek jogainak törvényi szabályozását, a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait szavatoló törvény elkészítésében és elfogadásában. Törekeűnek arra is, hogy az új magyar alkotmány egyértelműen és megfelelő formában fogalmazza meg a nemzeti és etnikai kisebbségek jogait.

A törvényalkotás során a szocialisták kiemelten fontosnak tartják az önazonosságához való jog, a kulturális autonómia, a kisebbségi önkormányzati szervezet és a parlamenti képviselet szavatolását. A kisebbségek tényleges jogegyenlőségét és jogvédelmét tisztán egyéni jogok nem biztosítják, ezért a kisebbségeknek a közösségeket megillető csoportjogok törvényi szabályozására és gyakorlati megvalósítására van szüksége.

4. A nemzeti önazonosságához való jog biztosítását!

A nemzeti, etnikai és nyelvi önazonosságához való jog alapvető emberi jog. A valamely népcsoporthoz való tartozás vállalása az egyén kizárólagos, elidegeníthetetlen emberi joga. A nemzeti önazonosságához való jog lehetővé teszi az etnikai kirekesztés elkerülését, hiszen az egyén egyidejűleg akár két vagy több népcsoporthoz tartozónak vallhatja önmagát a kettős vagy többes kötődés révén.

5. Kulturális autonómiát!

A kisebbségi nyelvhasználat vagy az anyanyelven történő vallásgyakorlás az MSZP felfogásában nem pusztán egyéni emberi jogokat testesít meg, hiszen az anyanyelv használata és az egyházi szertartás a nyelvi, vallási közösséghez tartozó személyek kommunikációját és

kapcsolattartását feltételezi. A kulturális autonómia nem egyszerűen egyéneket, hanem népcsoportokat megillető közösségi jog. A szocialisták a kulturális autonómia keretében a nemzeti és etnikai kisebbségek óvodai, alap- és középfokú, anyanyelven történő oktatásának rendezését, felsőfokú ösztöndíjak biztosítását, a könyvtári és közművelődési ellátást tartják a legfőbb és legsürgetőbb feladatnak, mivel csak így szavatolható a nemzeti és etnikai önazonosság megtartása. Szorgalmazzuk a nemzeti kisebbségek részére biztosított rádió- és televízióműsorok lehetőség szerinti bővítését, s az anya-, illetve a megfelelő nyelvet beszélő országokkal kötött szerződésekben a televízió és rádióműsoraik vételi lehetőségeinek megoldását az évtized közepéig.

6. A kisebbségi önkormányzatok, szervezetek létrehozásának támogatását!

A partneri viszony, az egyenjogúság alapján a szocialisták támogatják a magyarországi civil társadalom fejlődésének folyamatában megélénkülő kisebbségi önszerveződéseket. A tagolt politikai rendszer, a hatékony érdekképviselet elképzelhetetlen egyrészt a civil társadalom részét képező kisebbségi szervezetek, valamint a közjogi önkormányzatok létrejötte nélkül. A nemzeti kisebbségek számára törvényben kell biztosítani, hogy demokratikus választásokon maguk hozzák létre legitim helyi és országos önkormányzataikat. Ezek legfőbb feladata a kulturális autonómia gyakorlása, a lakosság etnikai arányának és összetételének megfelelő gazdasági, szociális és kulturális célú közkiadások és ráfordítások kötelező véleményezése.

7. Ne legyen semmilyen állami, illetve pártgyámkodás!

Az MSZP politikailag helytelennek és károsnak tekinti a kisebbségi szervezetek fölötti állami, önkormányzati, illetve pártgyámkodás bármiféle formáját. Ez azonban nem jelenti az állami és önkormányzati támogatásnak, a kisebbségek társadalmi tagozódásra, esetleg pártosodásra irányuló igényének az elvetését. Fontosnak tartjuk azonban, hogy a többpártrendszerrel törvényszerűen együtt járó pártküzdelmek ne terjedjenek ki a nemzeti és etnikai kisebbségek önszerveződéseire, szervezeteire, s e népcsoportok ne legyenek tárgyai a hatalmi harcoknak.

8. Parlamenti képviseletet a nemzeti kisebbségeknek!

Tarthatatlan az az állapot, hogy a magyar Országgyűlésben nincsenek a kisebbségek által megválasztott kisebbségi képviselők. Ezért haladéktalanul hozzá kell látni a választójogi törvény módosításához, hogy a kisebbségek legkésőbb a következő országgyűlési választá-

Keletről Nyugatra Európa közepén

sokon közvetlenül, demokratikusan megválaszthassák parlamenti képviselőiket. A kisebbségek önkormányzati képviselete a városokban, ahol abszolút számuk nagy, de az összlakossághoz viszonyított arányuk kicsi, különösen gondos megoldást igényel.

9. Akadálymentes nemzetközi kapcsolatépítést!

Az MSZP támogatja a magyarországi nemzeti kisebbségek azon törekvését, hogy szabadon tarthassanak kapcsolatokat anyaországukkal, az illető nyelvet beszélő más, külföldön élő népcsoportokkal, nemzetközi szervezetekkel. A hazai nemzeti és etnikai kisebbségek természetes joga, hogy magyar állampolgárként az anyanemzet részének tekintsék önmagukat. Nemzetközi szinten is támogatja a kisebbségi önszerveződést, az Európai Népcsoportok Föderalista Uniójának tevékenységét, hasznosnak tartja az európai népcsoportok parlamentjeinek létrehozására irányuló vajdasági kezdeményezést.

10. Kérjük a nemzetközi szociáldemokrácia tevékeny részvételét!

A nemzetközi szociáldemokráciának is szembe kell néznie azzal a kihívással, amelyet a nemzeti önrendelkezés, a nemzeti kisebbségek ügye jelent az egységesülő Európa számára. A szociáldemokrácia gazdag történelmi tapasztalatokkal rendelkezik a szociális konfliktusok kezelésében, a szociális közvetítésben. E tapasztalatokra épülhet az a küldetés, hogy közvetítsen többség-kisebbség, illetve népcsoportok konfliktusaiban, más politikai erőkkel közösen kialakítva az etnikai konfliktuskezelés mechanizmusait. A Szocialista Internacionálé aktív szerepvállalása az össz-európai egyetemes érvényességű kisebbségi jogi normák kidolgozásában és elfogadtatásában bizonyára érdemi eredményeket hozna. Hatékony kisebbségvédelmi rendszer felállítása nélkül ugyanis nem jöhet létre sem stabil, sem egységes Európa.

11. Kisebbségbarát környezetet!

A szocialisták a törvényi szabályozás mellett küzdenek a kisebbségi jogok mindennapi érvényesülését segítő társadalmi közhangulat, a kisebbségbarát környezet kialakításáért. Fontos feladatuknak tekintik annak tudatosítását, hogy a pótlólagos jogok nem jelenthetnek lehetőséget a kisebbségeknek az ezekkel való visszaélésre. A magyar szocialisták nemcsak a szociális béke megőrzésén, a munkaadók és a munkavállalók értelmes kompromisszumain fáradoznak, hanem sajátos eszközeikkel elő kívánják segíteni az etnikai békét is. A nem-

zeti és etnikai kisebbségek és a többségi magyarság együttéléséhez, az etnikai békéhez mindkét fél józanságára, türelmére és önmérsékletére van szükség.

Az MSZP a többségi patriotizmus, a magyar nemzeti öntudat, valamint a Magyarországon élő kisebbségek iránti empátia és segítőkészség szintézisére törekszik. Elveiben és gyakorlatában egyidejűleg magyarbarát és kisebbségbarát. Tudatában vagyunk annak, hogy a magyar nemzeti tudat tisztulási folyamata elengedhetetlen feltétele a társadalmi-gazdasági modernizáció végrehajtására való felkészülésnek, a magyarországi kisebbségek iránti előzékenységnek, a másság elfogadásának. Határozottan fellépünk ezért a nemzeti öntudatosodási folyamat szaporodó hordalékjelenségeivel szemben. Elfogadhatatlan számunkra a kirekesztő nemzetfelfogás akár nemzeti-etnikai, akár szociális alapon. Elfogadhatatlan a múlt hagyományainak egyoldalú leszűkítő kezelése. A tartalmatlan, múltba merengő magyarkodás éppen a korszerű nemzeti tudat kialakításában okoz helyrehozhatatlan károkat, rombolja, s egyre inkább hiteltelenné teszi a valódi nemzeti önbecsülést. A világban élő magyarok szellemi-kulturális összetartozásának jogos igénye nem keltheti a Magyarországon élő kisebbségekben az elhagyatottság, a kirekesztettség érzetét.

Ugyanakkor a kisebbségek részéről is folyik az önazonosság-keresés, a háttérbe szorított nemzeti identitás megfogalmazása. Tapasztalható – történelmileg nagyon is érthetően – a kisebbségi túlérzékenység, amely a magyar nemzeti tudat erősödésében eleve fenyegetést lát. Időnként megjelenik a kisebbségek esetében is az önmeghatározás nehézsége – bár ennek veszélyessége nem mérhető a többségi tudat torzulásaihoz, a többségi nacionalizmus-hoz. Veszélyeztetik a kisebbségek önmeghatározását azok a szélsőséges törekvések is, amelyek ellenséggéppel, a többségi magyarság vélt ellenségességével kívánják a kisebbségi öntudatot életre kelteni. A kisebbségbarát környezet kialakítását, a kisebbségi érdekvédelem hatékonyságát természetesen hátráltathatják a nemzeti és etnikai kisebbségek, illetve azok csoportjai, szervezetei közötti konfliktusok, presztízsviták is.

12. Harc az előítéletek, a nemzeti kizárólagosságok ellen!

A magyar szocialisták következetesen és határozottan fellépnek az előítéletek, a nemzeti-etnikai kizárólagosság bármilyen formája, a nacionalizmus, a sovinizmus, az antiszemitizmus és a magyarellenesség bármiféle megjelenése ellen. Ezen a téren senki, semmilyen irányban nem tehet engedményt.

Keletről Nyugatra Európa közepén

II. Tevékenységünk jellegéről

1. Az MSZP – tekintettel a párt ellenzéki helyzetére, politikai és anyagi adottságaira – nem törekedhet a nemzeti és etnikai kisebbségek létét érintő valamennyi kérdés egyidejű rendezésére; ez döntően az Országgyűlés, a kormány, illetve az önkormányzatok, s nem kis részben maguknak a kisebbségeknek a feladata. A szocialisták azokra a területekre összpontosítják tevékenységüket, amelyeken megfelelő eszközökkel rendelkeznek, ezek pedig elsősorban a jogi, önkormányzati, közgazdasági ismereteket, oktatói, szellemi munkát igénylő feladatok.
2. E munka összefogására az MSZP keretében kisebbségi tagozat jön létre.
3. A *kisebbségi tagozat* tevékenysége révén a nemzeti és etnikai kisebbségek ügye megfelelő súlyt kaphat a párt mindennapi tevékenységében.
4. A *kisebbségi tagozat* a különböző nemzeti kisebbségi szervezetekkel kialakítandó kapcsolatai révén folyamatosan tájékoztatja a párt elnökségét és a parlamenti képviselőcsoportot, szükség esetén javaslatokat tesz.
5. A Magyarországon élő nemzeti kisebbségek élettevékenysége a legkülönbözőbb területeket érinti, ezért a *kisebbségi tagozat* szorosan együttműködik a párt más tagozataival, helyi szervezeteivel és a párton kívül más szervezetekkel.

III. Akcióterv

Jogi-közigazgatási szellemi műhely létrehozása.

A párt meglévő szellemi bázisán jön létre, döntően jogászokból, illetve önkormányzati szakértőkből áll. Feladata rövid távon a készülő kisebbségi törvény tervezetének szakmai véleményezése, alternatív megoldások elkészítése, hosszabb távon a nemzeti és etnikai kisebbségi kérdés hazai és nemzetközi jogi-közigazgatási tapasztalatainak rendszerezése. E műhely figyelemmel kíséri az elfogadás után a nemzeti kisebbségek jogairól szóló törvény érvényesülését, az önkormányzati törvény megvalósulását, az emberi jogok szószólójának (ombudsman) tevékenységét, stb. E műhely szellemi alapját képezi Wiener György tanulmánya a kisebbségi önkormányzatokról.

Javasolt vezető: Dr. Wiener György

A nemzeti kisebbségek parlamenti képviselőit érintő javaslatok kidolgozása. Ez a jogi-közigazgatási szellemi műhely feladata. Határidő: 1991 végéig.

Magyarország és a magyar nemzet az új Közép- és Kelet-Európában

A tagozat megbeszélése a helyi önkormányzatok MSZP-képviselőivel a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos feladatokról.

A tagozat szocialista párti nevelőkkel, a pedagógustagozattal közösen áttekinti a kisebbségek *oktatási* helyzetét, a tennivalókat.

A tagozat a hívó szocialistákkal közösen áttekinti az anyanyelven folyó hittanoktatás, illetve az *egyházi* szertartások helyzetét, a nemzeti és etnikai kisebbségekkel kapcsolatos *szociális, karitatív és közművelődési* tevékenységet.

A tagozat áttekinti a *cigánysággal* kapcsolatos kérdéseket, s erre külön akcióttervet készít. Felveszi a kapcsolatot azokkal, az MSZP-hez közel álló szervezetekkel, amelyek a munkanélküliek átképzésével foglalkoznak. A szociális érdekvédelemben együttműködik a Munkavállalói Tagozattal, s a MSZOSZ-szel.

A nemzeti kisebbségek kárpótlása. A készülő törvénytervezet véleményezése, alternatív javaslatok kidolgozása.

A Baloldali Ifjúsági Társulással közös akció indítása Budapesten, majd az ország nagy városaiban az előítéletességet tükröző, uszító, cigány-, zsidóellenes, közterületeken levő feliratok eltüntetésére.

A tagozat nemzetközi konzultációt folytat nyugat-európai baloldali pártokkal arról, hogy azok milyen politikát folytatnak az országuk területén élő nemzeti és etnikai kisebbségek vonatkozásában.

IV. Egyebek

A tagozat kéri, hogy az MSZP létesítsen *kisebbségi alapítványt* a hazai nemzeti és etnikai kisebbségi kérdés támogatására. (Esetleges elnevezés: Mocsáry Lajos Alapítvány)